

Силабус курсу:

СХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ДАЛЯ

ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

Ступінь вищої освіти:	магістр
Спеціальність:	053 Психологія /Психологія соціальної роботи
Рік підготовки:	1
Семестр викладання:	весняний
Кількість кредитів ЄКТС:	6
Мова(-и) викладання:	українська
Вид семестрового контролю	іспит

Автор курсу та лектор:

Бровендер Олена Олександрівна (лектор)

вчений ступінь, вчене звання, прізвище, ім'я та по-батькові

Старший викладач кафедри практичної психології та соціальної роботи

obrovender@snu.edu.ua	+38-095-412-15-55	Viber за номером телефону	325ГК аудиторія кафедри ППСР
електронна адреса	телефон	месенджер	консультації

Анотація навчального курсу

Цілі вивчення курсу:

Метою лекційних занять є засвоєння студентами теоретико-методологічних засад з основ соціальної роботи як теорії, практики, навчальної дисципліни та професійної діяльності, в обґрунтуванні соціальної роботи з різними об'єктами та соціальної роботи в різних соціальних інституціях.

Метою самостійної роботи за дисципліною є засвоєння студентом навчального матеріалу в час, вільний від обов'язкових навчальних занять, без участі викладача; переорієнтація із лекційно-інформативної на індивідуально-диференційовану, особистісно-орієнтовану форму та на організацію самоосвіти студента; поглиблення, узагальнення та закріплення знань, які студенти отримують у процесі навчання, а також застосування цих знань на практиці.

Результати навчання:

Знати: абстрактно мислити, аналізувати, застосовувати знання у практичних ситуаціях; розуміти предметну область та професійну діяльність; виявляти, ставити та вирішувати проблеми; демонструвати навички міжособистісної взаємодії; мотивувати людей та рухатися до спільної мети; здатність діяти на основі етичних міркувань, соціально відповідально і свідомо, знати особливості методів індивідуальної, групової соціальної роботи та роботи в громаді.

Вміти: аналізувати психічні властивості, станів і процесів становлення, розвитку та соціалізації особистості, розвитку соціальної групи і громади; попереджувати соціальні ризики, складні життєві обставини, запобігати та вирішувати соціальні конфлікти, застосовувати базові теорії соціальної роботи

у практичній діяльності, планувати та працювати з різними соціальними агенціями, диференціювати зміст діяльності відповідно до різних об'єктів, суб'єктів та напрямів соціальної роботи.

Передумови до початку вивчення:

Майбутні фахівці соціальної сфери зможуть розвинути професійні надбання, напрацьовані в результаті виконання робочої програми навчальної дисципліни «Теорія соціальної роботи» завдяки вивченню наступного блоку дисциплін з циклів загальної та професійної підготовки: Психологія і практика соціальної допомоги

Мета курсу (набуті компетентності)

Мета викладання дисципліни орієнтація майбутніх фахівців в актуальних проблемах соціальної роботи, формування компетентних фахівців у різнобічних аспектах розвитку сучасної соціальної роботи

Вивчення даного навчального курсу призначене для формування, удосконалення та розвитку у здобувача вищої освіти наступних компетентностей:

ЗК 1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК 2. Здатність розробляти і управляти проектами.

ЗК 3. Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.

ЗК 4. Здатність спілкуватися іноземною мовою.

ЗК 5. Здатність проведення досліджень на відповідному рівні.

ЗК 6. Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності).

ЗК 7. Навички міжособистісної взаємодії.

ЗК 8. Здатність виявляти ініціативу та підприємливість.

ЗК 9. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

ЗК 10. Здатність працювати в команді

СК 1. Здатність до використання сучасних теорій, методологій і методів соціальних та інших наук стосовно до завдань фундаментальних і прикладних досліджень у галузі соціального забезпечення.

СК 2. Здатність планувати та здійснювати соціальні дослідження з метою виявлення й аналізу соціально значимих проблем і факторів досягнення соціального благополуччя різних груп населення.

СК 3. Здатність до впровадження методів і технологій інноваційного практикування та управління в системі соціального забезпечення.

СК 4. Здатність до критичного оцінювання соціальних наслідків політики у сфері прав людини та сталого розвитку суспільства.

СК 5. Здатність доводити знання та власні висновки до фахівців та нефахівців.

СК 6. Здатність налагоджувати соціальну взаємодію, співробітництво, попереджати та розв'язувати конфлікти.

СК 7. Здатність розробляти і впроваджувати програми соціального захисту населення.

СК 8. Здатність оптимізувати процеси прийняття управлінських рішень у вирішенні питань соціально-економічної допомоги мало захищених категорій населення.

СК 9. Здатність до оцінки процесу і результату професійної діяльності та якості соціальних послуг.

СК 10. Здатність виявляти професійну ідентичність та діяти згідно з цінностями працівника соціальної сфери.

СК 11. Вміння інформувати населення щодо форм, методів та засобів надання соціальної допомоги, пенсійного забезпечення та страхування.

СК 12. Здатність до формування позитивного іміджу професії, її статусу в суспільстві..

Що забезпечується досягненням наступних програмних результатів навчання:

РН1. Розв'язувати складні задачі і проблеми, що потребують оновлення й інтеграції знань в умовах неповної/недостатньої інформації та суперечливих вимог..

РН4. Показувати глибинне знання та системне розуміння теоретичних концепцій, як із галузі соціальної роботи, так і з інших галузей соціогуманітарних наук.

РН8. Автономно приймати рішення в складних і непередбачуваних ситуаціях.

РН9. Виконувати рефлексивні практики в контексті цінностей соціальної роботи, відповідальності, у тому числі для запобігання професійного вигорання

РН10. Аналізувати соціальний та індивідуальний контекст проблем особи, сім'ї, соціальної групи, громади, формулювати мету і завдання соціальної роботи, планувати втручання в складних і непередбачуваних обставинах відповідно до цінностей соціальної роботи.

РН12. Оцінювати соціальні наслідки політики у сфері прав людини, соціальної інклюзії та сталого розвитку суспільства, розробляти рекомендації стосовно удосконалення нормативно-правового забезпечення соціальної роботи.

Структура курсу

№	Тема	Години (Л/ПЗ)	Стислий зміст	Інструменти і завдання
1	СТАНОВЛЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ ЯК НАУКИ В УКРАЇНІ	Денна 2/2 Заочна 1\1	Становлення соціальної роботи в Україні. Розвиток теоретичних засад соціальної роботи. Характер становлення в Україні соціальної роботи як науки	Індивідуальні завдання. Опитування
2	ВИНИКНЕННЯ І РОЗВИТОК ТЕОРІЇ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ	Денна 2/2 Заочна 2\2	Основні передумови виникнення теорії соціальної роботи в Україні Основні етапи становлення соціальної роботи в Україні. Їх вплив на розвиток теоретичних засад соціальної роботи	Індивідуальні завдання.
3	ХАРАКТЕР СТАНОВЛЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ	Денна 2/2 Заочна 1\1	Розвиток вітчизняної теорії соціальної роботи. Еволюція теорій та моделей соціальної роботи	Індивідуальні завдання. Обговорення
4	ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПРАКТИКИ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ	Денна 2/2 Заочна 0\0	Соціальна робота як парадигмальна теорія і практика Взаємозв'язок теорії і практики соціальної роботи Класифікація теорій і моделей соціальної роботи Сутність основних сучасних теорій соціальної роботи	Індивідуальні завдання. Опитування
5	ТИПИ ТЕОРІЙ І МОДЕЛЕЙ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ	Денна 2/0 Заочна 0/0	Погляди на теорію соціальної роботи. Соціальна робота та базові теорії. Теоретичне мислення у практиці. Аналізи теорій соціальної роботи	Індивідуальні завдання. Опитування
6	ПСИХОДИНАМІЧНА ТЕОРІЯ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ	Денна 2/2 Заочна 0/0	Структурна концепція психічної діяльності за З.Фрейдом. Напрями психодинамічної концепції (егопсихологія, психологія об'єктних стосунків, психологія самості (Я-психологія), структурний психоаналіз) Три компоненти (інстанції) психіки людини (Воно(Ід), Я(Его), Над-Я(Супер-Его)). Лібідо, психічний гомеостаз(збереження енергії), структурна реорганізація. Концепція психосоціального розвитку людини у суспільстві за Е.Еріксоном (зрілі (витіснення, проєкція. Раціоналізація, формування реакцій, сублимація) та незрілі (регресія, розщеплення, ізоляція афекту, проєктивна ідентифікація) форми психологічного захисту). Використання	Індивідуальні завдання. Питання

№	Тема	Години (Л/ПЗ)	Стислий зміст	Інструменти і завдання
			психодинамічного підходу в роботі з клієнтами. Ключові техніки психодинамічного підходу (перенесення(трансфер), контрперенесення, інтерпретація). Критика психодинамічного підходу.	
7	БІХЕВІОРИСТИЧНА ТЕОРІЯ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ	Денна 2/2 Заочна 0/0	Теоретичні і методологічні основи біхевіористської теорії соціальної роботи. Основні терапевтичні підходи біхевіористської теорії (класичне обмовлення, оперантне обмовлення, соціальне наuczіння). Методи і техніки біхевіористської теорії соціальної роботи (Методи класичного обмовлення, метод систематичної десенсибілізації, поведінковий контракт, соціальне моделювання). Застосування біхевіористського підходу у сферах соціальної роботи.	Обговорення Питання
8	КОГНІТИВНА ТЕОРІЯ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ	Денна 2/2 Заочна 0/0	Теоретичні джерела когнітивної теорії соціальної роботи. Раціонально-емотивна терапія (Альберта Елліна). Когнітивна терапія (Аарон Бек - спрямована на лікування когнітивних розладів). Реальнісна терапія (Вільям Глассер – людина обумовлює свою поведінку власними рішеннями). Когнітивно-біхевіористська модель соціальної роботи. Фази процесу соціальної адаптації (за Г.Голдстейном). Особливості когнітивно-біхевіористського підходу	Індивідуальні завдання. Питання
9	ГУМАНІСТИЧНА ТЕОРІЯ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ	Денна 2/2 Заочна 0/0	Грунтування гуманістичної теорії соціальної роботи. К.-Р. Роджерс. Особистісно центрована терапія. Абрахам Маслоу. Самоактуалізації особистості. Фредерік Перлз. Концепція гештальттерапії. Використання гуманістичної теорії в практичній роботі.	Індивідуальні завдання. Питання
10	ЕКЗИСТЕНЦІЙНА ТЕОРІЯ	Денна 2/2 Заочна 0/0	Екзистенційна теорія соціальної роботи. Філософія екзистенціалізму. Позиція екзистенційного консультанта (Акцепти психотерапії. Основні складові особистості - свобода, індивідуальність, соціальна інтегрованість, глибина релігійності). Віктор-Еміль Франкл та його погляди на сенс життя. Використання екзистенційної теорії у соціальній роботі (логотерапія, дерефлексія, модифікація основних настанов, нусогенний невроз, бібліотерапія, “буття в собі”, “буття для себе	Індивідуальні завдання. Питання

№	Тема	Години (Л/ПЗ)	Стислий зміст	Інструменти і завдання
11	СИСТЕМНА ТЕОРІЯ	Денна 2/2 Заочна 0/0	Загальна теорія систем. Базисні системи соціальної роботи. Фази та асоційовані професії в практиці соціальної роботи за Е.Пінкусом та Е. Мінахеном (Малколм Пейн). Концепції соціальних систем Застосування теорій систем до практики соціальної роботи. Обмеження та цінності застосування системних ідей	Індивідуальні завдання. Питання
12	ЕКОЛОГІЧНА ТЕОРІЯ	Денна 2/2 Заочна 0/0	Формування й утвердження екологічного підходу. Теоретичний стрижень екологічної теорії. Концепції практичного здійснення роботи за екологічною моделлю (концепції життєвого стресу, концепції протистояння, концепції ніші та ареалу, концепції родинності, концепції життєвих навичок). Завдання соціальних працівників та методи у межах екологічного підходу. Основні функції соціальних працівників у використанні екологічної теорії.	Індивідуальні завдання. Питання
13	ВИКОРИСТАННЯ У СОЦІАЛЬНІЙ РОБОТІ ТЕОРІЇ РОЛЕЙ СОЦІАЛЬНО-РАДИКАЛЬНА ТЕОРІЯ	Денна 2/2 Заочна 0/0	Класифікація та концепція теорії ролей. Застосування рольової теорії в практичній соціальній роботі. Техніки використовувані у застосуванні теорій ролей. Цінності теорії ролей. Ролі соціального працівника. Бачення ролі з позицій символічного інтеракціонізму. Головні ідеї радикальної теорії соціальної роботи. Застосування радикальних підходів. Радикальний фемінізм у практиці соціальної роботи	Індивідуальні завдання. Питання
14	КРИЗОВЕ ВТРУЧАННЯ ЯК ТЕОРІЯ ПРАКТИЧНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ	Денна 2/2 Заочна 0/0	Теоретичні основи кризового втручання. Чинники зниження здатності індивіда протистояти стресовим ситуаціям. Наслідки кризи. Використання кризового втручання. Кризове втручання на перших порах, кризове втручання у гострих і хронічних ситуаціях. Умови для досягнення очікуваного результату в процесі кризового втручання. Найпоширеніші методи кризового втручання: кризове консультування та інтенсивний догляд (опіка). Техніки психологічної підтримки під час кризового консультування. Методика вербалізації емоційних станів; програвання взаємних ролей; інструкція (порада); методика опосередкованого спілкування; сімейне обговорення; техніка формування навичок і вмій. Інтенсивний догляд (опіка) як стратегія втручання. Основні напрями допомоги.	Індивідуальні завдання. Питання

№	Тема	Години (Л/ПЗ)	Стислий зміст	Інструменти і завдання
			Застосування кризового втручання. Розвиток та подолання кризи. Дотримання етичних норм і професійних цінностей соціальної роботи. Неєфективне кризове втручання	

Рекомендована література

Основна література:

1. Андрущенко В.П., Бех В.П., Лукашевич М.П. Актуальні проблеми теорії і практики соціальної роботи на межі тисячоліть. Кн. 1 / В.П. Андрущенко, В.П. Бех., М.П. Лукашевич Ін-т вищ. освіти АПН України; Держ. центр соц. служб для молоді. – К.:УДЦССМ, 2001. – 344 с.
2. Безпалько О.В., Зверева І.Д., Петрочко Ж.В. Інтегровані соціальні служби: теорія, практика, інновації : Навч.-методичний комплекс / О.В. Безпалько, І.Д. Зверева, З. П. Кияниця та ін.; за ред. І.Д.Зверєвої, Ж.В. Петрочко. К. : Фенікс, 2007. – 528 с.
3. Зверева І.Д., Безпалько О.В., Харченко С.А. Соціальна робота в Україні: Навч. посібник / І.Д. Зверева О.В. Безпалько, С.А. Харченко; за заг. ред. І. Д. Зверєвої. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 256 с.
4. Зверева І.Д. Соціальний супровід сімей, які опинилися в складних життєвих обставинах / за ред. І.Д. Зверєвої. – К.: ДЦСССДМ, 2008. – 250 с.
5. Капська. А.Й. Соціальна робота: Навч. посібник / А.Й. Капська. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 325с.
6. Лукашевич М. П., Мигович І.І. Теорія і методи соціальної роботи : Навч. посібник / М.П. Лукашевич, І. І. Мигович. К.: ПАУП, 2002. – 136 с.
7. Лукашевич М. П., Семигіна Т.В. Соціальна робота: теорія і практика : Навч. посібник / М. П. Лукашевич, Т. В. Семигіна. — К.: Каравела, 2009. – 368 с.
8. Максимова, Н. Ю. Соціальна робота з сім'єю: Навч. посібник / Н.Ю. Максимова. – К.: КНУ, 2015. – 351 с.
9. Поліщук В.А. Теорія і методика професійної підготовки соціальних педагогів в умовах неперервної освіти / В.А. Поліщук. – Тернопіль: ТНПУ, 2006. – 424с.
10. Семигіна Т.В., Мигович І.І. Теорії і методи соціальної роботи: Навч. Підручник / за ред. Т.В. Семигіної, І.І. Миговича. – К.: Академвидав, 2005. – 328 с.
11. Тюття Л.Т., Іванова І.Б. Соціальна робота (теорія і практика): Навч. посібник / Л.Т. Тюття, І.Б. Іванова. – К.: Україна, 2010. – 408с.

Інформаційні ресурси.

1. Кабінет Міністрів України [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua>.
2. Закон України. «Про освіту». [Електронний ресурс]. — [Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>];
3. Національний Класифікатор професій ДК 003:2010 [Електронний ресурс]. —Режим доступу: <http://dovidnyk.in.ua/directories/profesii>.
4. Національна рамка кваліфікацій. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-п>.
5. Постанова Кабінету Міністрів України від 29.04.15 року № 266 «Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів

- вищої освіти». [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/266-2015-%D0%BF>
6. Законодавство України [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.rada.kiev.ua>.
7. Національна бібліотека ім. В. Вернадського [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://nbuv.gov.ua/>.
8. Система дистанційного навчання СНУ ім. В. Даля – <http://moodle.snu.edu.ua/>
9. Сайт №2 системи дистанційного навчання СНУ ім. В. Даля – <http://moodlesti.snu.edu.ua/>

Методичне забезпечення

- Зверева І.Д., Безпалько О.В., Харченко С.А. Соціальна робота в Україні: Навч. посібник / І.Д. Зверева О.В. Безпалько, С.А. Харченко; за заг. ред. І. Д. Зверевої. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 256 с.
- Капська. А.Й. Соціальна робота: Навч. посібник / А.Й. Капська. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 325с.
- Лукашевич М. П., Мигович І.І. Теорія і методи соціальної роботи : Навч. посібник / М.П. Лукашевич, І. І. Мигович. К.: ПАУП, 2002. – 136 с.
- Лукашевич М. П., Семигіна Т.В. Соціальна робота: теорія і практика : Навч. посібник / М. П. Лукашевич, Т. В. Семигіна. — К.: Каравела, 2009. – 368 с.
- Максимова, Н. Ю. Соціальна робота з сім'єю: Навч. посібник / Н.Ю. Максимова. – К.: КНУ, 2015. – 351 с.

Оцінювання курсу

За повністю виконані завдання студент може отримати визначену кількість балів:

Інструменти та завдання	Кількість балів
Участь в обговоренні	10
Практичні заняття	28
Самостійна робота (контрольні роботи, реферати, есе, презентації, опрацювання наукової літератури тощо)	32
Підсумковий екзаменаційний (заліковий) тест	30
Разом	100

Шкала оцінювання здобувачів

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Політика курсу

Плагіат та академічна доброчесність:

Дотримання академічної доброчесності за курсом ґрунтується на внутрішньо-університетській системі запобігання та виявлення академічного плагіату. До основних вимог за курсом віднесено - посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використані методики досліджень і джерела інформації.

Перевірка текстів на унікальність здійснюється однаковими для всіх здобувачів засобами: – за допомогою програмного забезпечення Unicheck і засобів системи MOODLE; за Internet-джерелами – за допомогою програми Antiplagiarism.net.

Завдання і заняття:

Очікується, що всі здобувачі вищої освіти відвідають усі лекції і практичні заняття курсу. Здобувачі мають інформувати викладача про неможливість відвідати заняття. У будь-якому випадку здобувачі зобов'язані дотримуватися термінів виконання усіх видів робіт, передбачених курсом. Якщо здобувач вищої освіти відсутній з поважної причини, він/вона презентує виконані завдання під час консультації викладача. Здобувач вищої освіти має право на оскарження результатів оцінювання.

Поведінка в аудиторії:

Курс передбачає індивідуальну та групову роботу. Середовище в аудиторії є дружнім, творчим, відкритим до конструктивної критики. На аудиторні заняття слухачі мають з'являтися вчасно відповідно до діючого розкладу занять, яке міститься на сайті університету. Під час занять усі його учасники мають дотримуватися вимог техніки безпеки.